

СТАНОВИЩЕ

**на проф. д-р Тодор Бояджиев по конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“
от гл. ас. д-р Милена Георгиева Велева**

Запознах се с любопитство и задоволство с материалите, представени от гл. ас. д-р Милена Георгиева Велева по обявения конкурс за доцент по 2.1. Филология, научна специалност 05.04.17. Български език (лексикология и лексикография). Радвам се да отбележа успешното ѝ развитие и несъмнените ѝ постижения в многобройните ѝ публикации в областта на българската лексикология, лексикография, фразеология, морфология, контрастивна лингвистика и чуждоезиково обучение, в които проличава не само висок професионализъм, но и вътрешно проникновение. Значителна е нейната преподавателска дейност – водила е занятия и специализирани курсове с чуждестранни студенти, докторанти и курсисти. Въвлечена е активно и в разработването на учебни програми, методически материали и учебни помагала. Научен секретар е на Катедрата по български език и специализирано обучение в Департамента за езиково обучение на СУ.

За участие в конкурса д-р М. Велева е представила за рецензиране голям брой трудове: 30 статии, 2 речника, 3 учебника, 5 доклада на международни конференции. Има над 38 забелязани цитирания на трудовете ѝ от наши и чужди автори. Всичко това ми дава право убедено да твърдя, че кандидатката, която има общ трудов стаж от 37 години по специалността, покрива напълно изискванията за участие в конкурса и напълно заслужава да получи академичното звание „доцент“.

Безспорно, най-голямо внимание сред представените за оценка трудове заслужава монографията *Историзмите в българския език*. Тя се състои от две части и има за задача да изясни лексикалните особености на историзмите, тяхното денотативно, структурно-езиково и конотативно значение, за да им се направи семантична и етимологична класификация. Няма да се спирам на теоретичните позиции и концепцията на авторката за изясняване на същността на историзмите като вид темпоризми. Те са изградени върху съвременните постижения в лексикологията и лексикографията. Бих искал обаче да изтъкна методологическите ѝ умения, проявени при постройката на първата част на монографията *Лексикални особености на историзмите в българския език*. В петте части на първата глава авторката много умело е подхванала проблемите, като е изработила и методология за всестранното и подробно изясняване на видовете историзми, на тяхната употреба и произход, групирането и систематизирането им в определени хронологични граници. Изследователският метод, който се използва за реализацията на целите и задачите, също заслужава да се отбележи. Той е комбинация от традиционния дескриптивизъм, съчетан със съпоставителния и типологичния метод. Отчасти авторката използва и компонентния анализ, който е най-пригоден за описване на лексемите и за разчленяването им на основни

семантични компоненти, на семи, които носят информация за принадлежността им към определени лексикални пластове, разположени в оста на времето и в рамките на маркираната остаряла лексика. Привличането на много нов материал е наложило и един по-широк поглед при лингвистичния и етимологичния анализ, който определя признаците, характерни за активния и пасивния речник, за маркираните функционално и темпорално остаряли и остаряващи думи, към които се включват етнографизми, архаизми, народни и професионални термини и фразеологични съчетания.

За направената общо взето вярна характеристика на историзмите и на техните признаци, които определят мястото им сред класа на остарелите думи, имам две конкретни забележки.

1. М. Велева определя историзмите като динамична подсистема в речниковия състав на езика. Като има предвид омонимичните и синонимните редове, хиперо-хипонимните им парадигми и деривационни гнезда, тя открива системните връзки и отношения между историзмите (IV глава – *Подсистеми на българската историческа лексика*). Историзмите обаче не образуват самостоятелна система, защото всяко време има своя отделна характерна парадигма, която определя съдържанието и стила на мислене в него. Не може в една система да се включат *архонт* и *илинденец*, *далматика* и *литак*. За всяка историческа епоха са характерни отделни тематични парадигми, които определят характерните дейности и професии. В речника възниква само специална система от понятия, интелектуални и професионални номинации, които отразяват бита, административната структура, производствената дейност, материалната и духовната култура на българския народ. В лексиката се отделят голям брой думи, които притежават общи свойства и признаци – общи семи, но не може да се твърди, че всички те образуват единна система.

2. Спорни са твърденията на авторката за конотативното значение на историзмите и приписването им на стилистични функции. Характерен признак на историзмите е, че са думи без емоционално-образна окраска. За разлика от архаизмите, чиято употреба се стеснява от синоними в състава на активната лексика, историзмите нямат синоними в нея и затова не трябва да им се приписва каквато и да е стилистична ориентация. Значението им фокусира само свойствата на техните референти, т. е. да указват само обекта, с който са свързани „по съдба“. От архаизмите те се отличават по характера и възможностите да се употребяват в различни езикови стилове като художествено-изобразителни средства. Историзмите създават колорит на една или друга историческа епоха. Те са ярък елемент на нейния език. Затова те трябва да бъдат дефинирани като номинативни единици с нулева конотация. Посочените деривационни разряди с умалителни, гальовни и ласкателни имена като *аба* – *абичка*, *антерия* – *антерийка* са от друг тип и не могат да изградят противопоставяния по конотация.

Осмелих се да направя тези забележки уверен, че те не засягат толкова едно здраво убеждение на авторката, колкото недостатъчно формулирани предположения.

Втората част на монографията е представена от *Речник на българските историзми*. Той е замислен и изпълнен като лексикографски справочник от диференциален тип. Съдържа тълкуването на 2500 речникови единици. Както е прието при съставянето на речници

авторката представя списък на използваните лексикографски, енциклопедични, терминологични и исторически съчинения, от които е ексцерпиран материалът, лексикографската му интерпретация и тълкуването на историзмите. В речника проличава отново широкото схващане за тях, което позволява на авторката в корпуса му да се включват думи от различни слоеве на езика – диалектизми, етнографизми, термини за интернационални понятия, които спадат към европейската културна област и др. Фактологическата база на речника заслужава положителна оценка с привличането на много нов изворов материал, която я прави достатъчно солидна, внушава респект и сигурност. Затова бих могъл да определя речника като пръв опит в българската лексикография да се документират названия на неактуални исторически реалии, свързани с българските земи, народ, бит, култура и държава. Всичко това прави речника полезен справочник за широк кръг читатели и необходим за решаването на много въпроси, свързани със значението и употребата на историзмите в различни текстове и особено за точното възприемане на историзмите в художествени и исторически съчинения.

Привършвайки своето становище, трябва да изкажа съжаление, че не се спрях на научните приноси на кандидатката в другите ѝ публикации – а те са многобройни. Надявам се, че това ще направят рецензентите специалисти. Това обаче, което трябва да отбележа категорично в заключението е убеждението ми, че поставената задача в монографията е успешно решена и заслужава висока оценка.

София,
18.12.2017 г.

(проф. д-р Тодор Бояджиев)